

PROF. DR. BİROL EMİL'LE ÇAĞDAŞ TÜRK HİKÂYESİ VE İMDAT AVŞAR'IN HİKÂYECİLİĞİ ÜZERİNE SÖYLEŞİ

Hayale Zerrabkızı

- **Değerli Hocam, size ilk sorum şu olacak: Size göre İmdat Avşar'ı bir edebî cereyana dâhil etmek mümkün mü? Siz onu hangi edebî cereyanın temsilcisi olarak görüyorsunuz?**

İmdat Avşar'ı bilinen edebiyat cereyanlarından birine dâhil etmek veya onlardan birinin temsilcisi olarak görmek ne dereceye kadar doğrudur? Çünkü edebî cereyanlar, tıpkı siyasi ideolojiler gibi, belli kuralları olan, duygu, düşünce, hayal unsurlarını, edebî eserin bu yapı malzemesini muayyen bir edebî sistem çerçevesine sokan akımlardır. Bununla kastettiğim şudur: Bir edebiyat sanatçısı eserini herhangi bir edebiyat akımına uydurarak yazıyorsa bu, her şeyden önce sanatın mahiyetine aykırıdır. Zira sanat hür bir estetik yaratıştır, mutlak hürriyettir ve sanatkâr dünyanın en hür insanıdır. Onu şu veya bu edebî cereyanın cenderesine sokmak, birtakım kurallara tabi kılmak sanat ve sanatçı hürriyetini esaret zincirlerine bağlamak demektir.

İkinci bir husus şudur: Fransız edebiyat profesörü ve tenkitçisi Albert Thibaudet, bütün edebiyat akımlarının gelip geçici moda cereyanlar olduğunu söyler ki doğrudur. Bütün o akımlar arka arkaya ve birbirine tepki olarak doğmuşlar, bir zaman devam etmişler ve sonra “Bir sanatçı bu akımlardan birine göre eser verirse, belki yaşadığı dönemde bir değer ve tesiri haizdir, fakat her sanatkârın rüyası olan ebedîliğe kavuşamaz. Böylelerinin ancak ‘tarihî değer’i vardır, estetik ve ebedî değeri yoktur.” Cumhuriyet Dönemi Türk edebiyatının büyük şairlerinden Ahmet Hamdi Tanpınar'ın bir mısrası, sanatın ve sanatkârın bu ikinci değerini ifade eder: *Ey bir âna sığmış ebediyet rüyası...*

Buradaki “an” sanatçının eserini verdiği tarihî dönem veya zaman “ebediyet rüyası” ise her büyük sanatkârın hayali olan ebedîleşmek arzusu ve iştiağıdır. Bu rüyayı gören edebiyat sanatçıları kendilerinde insanlığı ve milletlerini, kendi insanını; insanlıktan, milletlerinde

ve kendi insanlarında kendilerini bulanlardır. Bu itibarla hiçbir halis edebiyat sanatçısı eserlerini şu veya bu edebiyat cereyanına göre ve bu cereyanın temsilcisi olmak için vücuda getirmez. Şunu da unutmayalım: Edebiyat cereyanlarını bütün kural ve sistemleriyle icat edenler ve edebiyatçıları onların temsilcisi olarak görenler bizzat edebiyat sanatçıları değil, edebiyat bilimcileridir.

İmdat Avşar'ın hikâyeciliğini edebiyat cereyanlarından biri ile izah etmek istiyorsanız Türkçeye “toplumsal gerçekçilik” diye çevrilen “sosyal realizm” noktasından bakmak gerekir çünkü bu cereyanın dayandığı üç esas İmdat Avşar'ın hikâyelerinde de buluyoruz. Bunlar “gerçeklik duygusu”, “müşahhas teferruat zenginliği” ve “canlandırma kudreti”dir. Bu üç esas, Avşar'ın hemen bütün hikâyelerinde edebiyat sanatına has bir teknikle, mükemmellik ve güzelliikle mevcuttur. Bu kadar da değil. Bunlara çocukluğundan itibaren şahsi hayat, insan ve çevre tecrübesini, sosyal ve mesleki münasebetlerini, hafıza ve muhayyile gücünü, keskin müşahede ve canlı tasvir kuvvetini ilave ediniz ve bütün bunların sanatkârane bir üslupla ifade edildiğini düşününüz. O hikâyelerin belli edebiyat cereyanından ziyade edebiyat sanatının “estetik ve ebedî değer”ini haiz olduğu kendiliğinden anlaşılır.

Türkiye’de toplumcu gerçekçi olarak anılan yazarların kasabayı, köyü anlattığı eserlerde, yazarların ideolojik tavrının öne çıktığı görülmekte. Avşar ise özellikle bu konuda mesafeli duruyor, onun kalemini özgünleştiren bu hususiyeti, yazarın edebiyatı siyasete; azat sözü ideolojiye alet etmeme çabası olarak yorumlamak mümkün müdür?

Elbette mümkündür. İmdat Avşar hiçbir hikâyesinde sanatın, sanatkâr şahsiyetini, haysiyetini ve hür vicdanını politika ve ideolojiye alet ve kurban etmemiştir. Dünyada politika ve ideolojiye gelmeyen iki varlık ve faaliyet sahası vardır: ilim ve sanat... Yukarıda söyledim: İlimde ve sanatta yaratıcılık mutlak hürriyeti gerektirir ve hürriyet insan haysiyeti ile eşdeğerdir. İlim ve sanat ideolojilerin emrine verildi mi, tıpkı totaliter rejimlerle yönetilen toplumlar gibi, köleleştirilir. Kölelerin efendi olduğu nerede görülmüştür? Hâlbuki âlimler ve sanatkârlar toplumların, tabir yerindeyse efendileridir.

Bunları niçin söylüyorum? Yalnız Türk edebiyatında değil, dünya edebiyatlarında da toplumcu gerçekçi yazarlardan yarına kalanlar, millî ve evrensel edebiyatlara edebî sanat değerini haiz tek bir eser bırakanlar var mıdır? Yakın tarihte bunun iki ibretli örneği vardır: Nazi Almanya'sının ve Komünist Sovyet döneminin edebiyatçıları ve öteki sanatçıları... O dönemin komünist edebiyatçıları ile Çarlık Rusya'sının Dostoyevskileri, Tolstoyları, Puşkinleri mukayese edilsin. İkincilerin millî, evrensel ve ebedî olmalarına mukabil birinciler komünizmin çökmesiyle beraber sanat ve edebiyatın “hufre-i nisyân”ına gömül-müşlerdir. Bu itibarla değişmemek üzere bir defa için teşekkül etmiş, kalıplaşmış, her değişime, yeniliğe ve gelişmeye kapalı, kendisinden olmayan her şeye düşman, dogmatik fikir sistemleri, “imal edilmiş hazır fikir kalıpları-her şeyi önceden izah eden fikri sistemleri” (Prof. Dr. Mehmet Kaplan) olan ideolojile-

re ve onların edebiyattaki tezahürlerine İmdat Avşar'ın hiçbir nispeti yoktur. Türk edebiyatında 1940'lardan sonra tehlikeli bir salgın hastalık gibi yayılan "toplumcu gerçekçilik" cereyanından, o sınıf mücadelesi, işçi-patron, köylü-ağa, ezen-ezilen safsatalarından İmdat Avşar'ın hikâyelerinde tek bir iz göremezsiniz. O, edebiyata millî ve insani değerlerin, insanı insan yapan üstün vasıfların ve hasletlerin halis ve hakiki hikâyecisi, edebiyatçısıdır. Bunun içindir ki hikâyeleri Türk edebiyatının ve "estetik ve ebedî değer" taşıyan edebî sanat eseridir.

İmdat Avşar'ın diğer toplumcu gerçekçilerden ayıran başlıca hususiyetler nelerdir? Onun Anadolu'ya, köy insanına bakışı; konu aldığı hadiseleri yorumlayışı sizce için, neden farklılaşıyor? Onunki millî bir hassasiyet midir?

"İmdat Avşar'ı diğer toplumcu gerçekçilerden ayıran başka hususiyetlerin neler olduğundan yukarıda kısmen bahsettim. İlâvelerle tekrarlayayım: Bu hususiyetlerin en önemlisi, sizin de belirttiğiniz gibi, sanatını hiçbir politika ve ideolojiye alet ve kurban etmemesidir. Sonra, hikâyelerini bütün yapı unsurlarını ferdî ve millî bir hassasiyetle kaleme alması, sanatın bir "création esthetique", daima güzelin, güzelliğin ve mükemmelliğin peşinde bir yaratış olduğunu bilmesidir. Nihayet her şeyi bütün zaaf ve meziyetleriyle insan etrafında toplamasıdır. Dil ve üslubuna kadar bu böyledir. İmdat Avşar içinden geldiği köyü ve köy hayatını, aile fertlerini, bozkır insanını ve tabiatını, yukarıda söyledim hem ferdî hem de millî bir hassasiyetle âdetâ bir film seyrettirir gibi gözler önünde canlandırıyor. Onda her zaman inanılmaz bir canlandırma kudreti vardır. Değil insanların, duyguların bile çok canlı tasviri bazen realizmin sınırlarını zorlar. Tasvir ve diyaloglara kadar her durum ve her sahne bize hayatın içinden insan manzaraları seyrettirir. Bu derecede bir canlandırmak kudreti ve teferruat zenginliği ünlü realist romancı ve hikâyecilerde bile nadir görülür. İmdat Avşar'ın toplumcu gerçekçilerden, hatta bazı toplumsal gerçekçilerden farklılığını -Neden söylemeyelim?- üstünlüğünün bir sebebi de budur.

Siz çağdaş Türk edebiyatının önemli araştırmacılarından birisiniz. İmdat Avşar'ı Cumhuriyet Dönemi'nin hangi yazarlarıyla kıyaslıyorsunuz? Onu kimlerin devamı olarak görmek mümkün?

Mademki soruyorsunuz, söyleyeyim: Ben İmdat Avşar'ı, Cumhuriyet Dönemi Türk hikâyeciliğinde, hikâyelerinin gerek muhtevası, yapısı ve insan karakterleri, gerekse dil ve üslubu bakımından hiçbir hikâyecimizin takipçisi olarak görmüyorum. Çünkü büyük ve orijinal, yenilik getiren her edebiyat sanatçısı, kendinden öncekilerin devamı veya takipçisi değil, kendisi ekol yaratan, kendi takipçilerine yol açandır. Bu bakımdan İmdat Avşar bir takipçi değil, kendi nevinde bir yol açıcı, ufuk açıcıdır. Türk edebiyatında 1910'da başlayan millî edebiyatın ve Türkiye Cumhuriyeti'yle beraber ortaya çıkan memleket edebiyatının günümüzde en büyük hikâyecisi İmdat Avşar'dır.

Çok önemli gördüğüm bir husus da şudur: Son çağ Türkiye'sinin büyük fikir adamı Ziya Gökalp Türk halk kültürünü millî kültürün en zengin hazinesi olarak görüyor ve Türk edebiyatçılarına "Halka Doğru" -kendi ifadesidir- git-

melerini, halk kültürünü araştırmalarını, dilden halk sanatlarına, gelenek ve göreneklerden örf ve âdetlerine, yaşayış tarzlarından inançlarına, masallarına kadar Türk halkına ait her şeyi öğrenip modern bir anlayışla onların sanat ve edebiyatını yapmalarını söylüyordu. Bu, Türk edebiyatçılarında Ziya Gökalp'ın yüklediği en önemli misyondur. İşte İmdat Avşar bu misyonun günümüzde en sanatkâr, en millî, en “Halka Doğru” hikâyecisidir.

Takip veya devam değil fakat Osmanlı Türkçesinde “tevârüd” denilen bir benzerlik aranacaksa, hemen hatıra gelen isim Cumhuriyet Dönemi'nin büyük romancılarından Reşat Nuri Güntekin'dir. Çünkü gerek Avşar'ın gerek Reşat Nuri'nin eserlerine hâkim olan asli duygu aynıdır: insan sıcaklığı. İnsanı insan yapan beşerî duygular: Sevgi, şefkat, merhamet, müsamaha, yardımseverlik... Ve ayrıca, bıyık altından gülen ve güldüren istihza... Her iki edebiyatçımızın insana bakış tarzındaki ortak duygular bunlardır. Cumhuriyet Dönemi Türk romanının önde gelen isimlerinden, muharrir ve fikir adamı Peyami Safa'nın Reşat Nuri Güntekin hakkındaki şu hükmünü İmdat Avşar için de rahatlıkla verebiliriz: “Kurbanının bile hoşuna giden tatlı istihzasında iyimser mizacının, müsamahasının ve merhametinin ahengi vardır.” Söz konusu bu insan sıcaklığını, bu ahengi okuyucuya hissettirmede başka hiçbir hikâyecimiz İmdat Avşar kadar telkin gücüne sahip değildir. Dahası var. İmdat Avşar'ın çocuklardan abdallara kadar canlandırdığı insanlar, pek az istisna dışında, mütevazı, gösterişsiz, kendi meselelerine gömülmüş, bozkır kadar sade ve tabiidirler. Fakat hepsi bizdendir ve bizimdir. Bu “bizden ve bizim oluş”, onun hikâyelerinin bir başka özelliğidir. Bu şahışlar mensup oldukları sosyal tabakadan dillerine kadar Türk edebiyat sosyolojisine konu olacak hikâye kahramanlarıdır. İmdat Avşar bu hikâyelerinde fert-aile-sosyal çevre-devir-zaman-mekân hatta tabiat arasındaki münasebetleri hiçbir suniliğe, sahteliğe, mübalağaya düşmeden dengeli bir şekilde kurmuştur. Reşat Nuri Güntekin'in roman ve hikâyelerinde olduğu gibi, onun şahışları da hayatın içinden, tabii bir şekilde, kendiliklerinden doğarlar. Hiçbir zorlama yoktur. Onlar yaşamışlardır veya bir gün yaşayacaklardır hissi-ne kapılırız. Bu söylediklerimden, tekrar ediyorum, İmdat Avşar'ın Reşat Nuri Güntekin'in taklitçisi veya takipçisi olduğu anlaşılmasın. Sadece oradaki “tevârüd”ü göstermek istedim ve hemen söyleyeyim ki Reşat Nuri Güntekin nasıl Cumhuriyet Dönemi Türk romanının bir zenginliği ise İmdat Avşar da aynı dönem Türk hikâyeciliğinin zengin bir tarafıdır.

İmdat Avşar'ın hikâyelerini okurken çoğu kez şiirsel bir dil çıkıyor karşımıza. İmdat Avşar'ın dil ve üslubu hakkında görüşleriniz nelerdir?

Millet hayatında olduğu gibi edebiyat sanatında da her şey dildedir ve dil her şeydir. Bir milleti ayakta tutan bütün kültür değerleri, sahip olunan ve yaşanan her şey nasıl dile ifadesini buluyorsa ve sonra bunlar edebiyatta yaşıyor ve yaşatılıyorsa, edebî sanat eserleri de konularıyla değil, konuların işleniş tarzıyla, yani dil ve üslupla bir değer ve sanat olma vasfı kazanır. Edebiyatta konu (yahut tema) önemli değildir. Hatta Fransızca bir dergide okuduğuma göre, edebiyatın ortaya çıkışından 20. yüzyılın ortalarına kadar dünya edebiyatlarında 7

ana konu işlenmiş. Hâlbuki yüzbinlerce edebiyatçı ve milyonlarca eser vardır. O hâlde? Demek ki mesele konuda veya muhtevada veya temada değil, işleyiş ve ifade ediş tarzındadır, yani üsluptadır.

Cumhuriyet Dönemi Türk edebiyatında pek çok hikâyecimiz vardır. Her birinin ayrı bir değeri olmakla beraber “şiirsel bir dil”e, sanatkârane bir üsluba sahip olanlar pek azdır. Burada tek tek isim saymayacağım. Fakat bilhassa “toplumcu gerçekçiler”in hikâyelerinde Türkçe günlük konuşma dilinden yahut gazete üslubundan farksızdır. Böyle basit, sade bir dille edebî sanat eseri yazılabilir mi?

İmdat Avşar ise Fransızcada “style artistique” denilen sanatkârane üslubun Türk hikâyeciliğinde yepyeni bir örneğini vermiştir. Bu “tasvir” ve “tavsif” üslubu özellikle tabiat tasvirlerinde, şahısların içinde buldukları “durum” ve onların hareketlerinin anlatımında açıkça görülür. Kırlardan çiçeklere, mevsimlerden saatlere, ağaçlardan bulutlara, rüzgârlardan yağmurlara, karlı dağ havalarından yaylalara bütün bozkır tabiatı, hatta güneşleri, ayları, yıldızları ile bütün kozmik âlem yer yer terkipli ifadelerle, periyodik cümlelerle, hatta imajlı bir üslupla anlatılmıştır. Edebiyatta “şiirsel” yahut şairane üslup budur. İmdat Avşar’ın hikâyeleri üzerinde yapılacak geniş bir stilistik tahlil bu vakayı açıkça ortaya koyacaktır. Bu konunun bir başka yönü şudur: Avrupa edebiyat estetiğinde üç “motif kategorisi”nden bahsedilir: “duygu ve düşünce motifi”, “karakter motifi”, “aksiyon motifi”. Bir edebî eserde bu motiflerin hepsi mevcuttur veya olabilir. Çok şaşırtıcıdır ki, Avşar’ın hikâyelerinde aynı motiflerin mevcut olduğunu, bazen birinin bazen ötekini “hâkim motif” olarak yer aldığını görüyoruz. Gerçi bu motifler hikâyelerin muhtevasına aittir. Ancak İmdat Avşar bu motiflerin hepsini nadir rastlanan “şiirsel” bir dil ve üslupla ifade etmiştir. Onun Türkçeye bu titiz ve itinalı dikkati, kendisini Türk hikâyeciliğinde müstesna, mutena, hatta zor erişilebilecek bir mevkiye yükseltmiştir.

“Yerel olmadan evrensel olunmaz.” diye kalıplaşmış bir ifade var. İmdat Avşar eserlerinde yerelden hareket ediyor. Sıradan insanları ele alıyor, yer yer mahallî söz varlıklarını güçlü şekilde yazıya geçiriyor. Onun hikâyelerinde literatürde olmayan yüzlerce deyim ve atasözleri olduğunu hikâyelerinin bir folklor ırmağı gibi aktığını ifade eden görüşler var. Siz bu durumu nasıl değerlendiriyorsunuz?

Bu sorunuzda “yerel” kelimesini herhâlde “millî” manasında kullandınız. Dediğiniz doğrudur. Büyük bir sanatkâr önce millîdir, sonra evrenseldir. Dünya edebiyatlarına bakalım: Goethe önce Alman’dır, sonra evrenseldir. Shakespeare önce İngiliz’dir, sonra evrenseldir. Dostoyevski, Tolstoy önce Rus’turlar sonra evrenseldirler. Bizim klasik divan şiirimiz de böyledir, Mevlânâ ve Yunus Emre de böyledirler. Yalnız edebiyatta “millî” ile “evrensel” kavramlarından neyi kastettiğimizi iyi belirlememiz lazımdır. “Millî”, mensup olduğu milletin karakter vasıflarını, tarihinden gelen kültür değerlerini, dünkü veya bugünkü meselelerini ele alan, insanıyla, tarihiyle, coğrafyasıyla, tabiatıyla, örf ve âdetleriyle, ortak veya mahallî diliyle kendi milletini anlatan edebiyatçıya diyoruz. “Evrensel” kavramı ise biraz müphemdir. Bu kavram eserleri yabancı dillere çevrilmiş,

dünyaca tanınan mı demektir, yoksa millî olduğu kadar insanın ve insanlığın derin beşerî duygu, düşünce ve davranışlarını anlatan edebiyatçılara mı evrensel diyeceğiz? Bana bu ikincisi daha doğru görünüyor. Yukarıda bir vesileyle “kendinde insanlığı, insanlıktan kendini bulan” demiştim. Ben evrensel olmayı böyle anlıyorum. Bu zaviyelerden bakılınca İmdat Avşar’ı önce “millî ve mahallî” bir hikâyeci olarak görmek, sonra da şahıslarına yüklediği ve esasen onlarda var olan-insanı insan yapan hususiyetleri anlatmasıyla da “evrensel bir hikâyecimiz” olarak değerlendirmek bana hiç de mübalağa gibi görünmüyor.

İmdat Avşar’ı “millî” ve “mahallî” yapan özelliklerden biri de bazı hikâye kahramanlarını kendisinin doğduğu, büyüdüğü, ilk insan ve hayat tecrübesini kazandığı “bozkır iklim”inin dili veya ağız hususiyetleriyle konuşturmasıdır. Esasen hikâyelerinin dil ve muhteva zenginliği biraz da bu “iklim”den gelir. Onun hikâyelerinde ortak Türkçeye mal olmamış “yerel” ve “yöresel” kelimeler, deyimler, atasözleri âdeta hususi bir lügat teşkil eder. Edebî dilin yer yer nasıl mahallîleşeceğini bilmek isteyenler, İmdat Avşar’ın hikâyelerini okumalıdır. Bu mahallî dil (yerel ve yöresel dil) aynı zamanda Türkiye Türkçesi leksikolojisinin sözlük bilimi diye çevirdiğimiz bu sahanın ve diyalektolojinin (ağız araştırmaları) zengin bir kaynağıdır. Üstelik İmdat Avşar bu mahallî dili ve ağzı sağdan soldan derleyerek değil, çocukluğundan itibaren bizzat konuşarak, dinleyerek, anlamları üzerinde düşünerek ve sonunda edebî dile ve üsluba revnak verecek şekilde kullanarak hikâyelerine mal etmiştir.

Keza İmdat Avşar bu “yöresel” dili, bazı toplumcu gerçekçilerde gördüğümüz gibi, dıştan yamama şeklinde değil, çok tabii bir şekilde, kendiliğinden, hiçbiri zorlama göstermeden hikâye sanatına yedirmiş, olayların akışında ve şahısların konuşmalarında hiç yadırgatmadan kullanmıştır. Hikâyelerin orijinal bir tarafı da budur. Ve hele bazı şahısların çok tatlı bir Azeri Türkçesiyle konuşmaları İmdat Avşar’ın bize tattırdığı bir dil lezzetidir.

İmdat Avşar’ın sadece kulağa, kulak yoluyla zihne seslenen değil aynı zamanda göze hitap eden “gösteren bir dil” kullandığını söyleyen eleştirmenler var. Gerçekten de onun hikâyeleri çok canlı hayat sahneleriyle dolu. Bu durum onun dili kullanmadaki ustalığı mıdır? Onun bu gücünün kaynağı nedir sizce?

İmdat Avşar’ın dili ve üslubu hakkındaki düşüncelerinden daha önce bahsettim, “gösteren bir dil” ifadesi bana göre biraz müphem kalıyor. Çünkü hikâyelerinin “çok canlı hayat sahneleriyle dolu” olması, onun doğrudan “canlandırma kudreti”ne bağlıdır. Bu ise dilden önce ondaki keskin müşahede melekesinden ve dış dünyaya olan azami dikkatinden gelir. Ondaki yaratma ameliyesi iki safhadır. Birinci safha, onun “bakan” değil “gören” bir insan olması, gördüklerini, duyduklarını tıpkı büyük Fransız romancısı Balzac gibi, zihninde âdeta depolamasıdır. (Balzac’ın kendisi için kullandığı sözdür.) Bu dil öncesi safha hikâyesindeki motifin doğduğu ve zihninde olgunlaştığı safhadır. İkinci safha ise eser safhasıdır. Avşar bütün o depoladıklarına dil, üslup ve kompozisyon vasıtasıyla bir şekil verir. Tabiat canlanır hikâye şahısları çeşitli hüviyetlere bürünerek ha-

yattan hikâyeye geçer, hareket eder, konuşur, belli olaylar ve durumlar için de muayyen davranışlar gösterirler. Nihayet bütün bunlar bir kompozisyon bütünlüğü içinde bir araya gelerek hikâye oluşur. Bu ikinci safhaya “dil ve kompozisyon-eser” safhası diyelim. Üslup burada kendini gösterir. İmdat Avşar ikinci safhada öyle bir dil ve üslup kullanıyor ki bahsettiği her şey, manzaralar, insanlar, konuşmalar, olaylar sanki hayatın içinde ve gözümüzün önünde cereyan ediyor. Bu ustalık ancak büyük edebiyat sanatçılarına mahsus bir yaratma canlandırma ve ifade etme melekesidir ki, biz bunu İmdat Avşar’ın hikâyelerinde bütün güzelliği ve mükemmelliği ile görüyoruz. Edebiyatın her şeyden önce bir dil sanatı olduğunu bilen İmdat Avşar, Türkçeyi sanatkârane bir üsluba dökerek okuyucunun kalbine giden yolu keşfetmiş, onda derin duygular ve hassasiyetler uyandırmıştır. Bu buluş onun hikâyelerindeki lirizmi de izah eder. Bilhassa tabiat tasvirlerinde gösterdiği ustalık, bu lirizm, Andre Maurois’in lirizm tarifine ne kadar da uygundur: “Lirizm, insanla tabiatın birleşmesinden doğar.”

İmdat Avşar, hikâyelerinin birçoğunda modern toplumun ve modern hayat tarzının yok ettiği değerlere vurgu yapıyor. Onu modernizm karşıtı bir edebiyatçı olarak görmek mi gerekiyor? Yoksa o kaybolan değerleri, millî ve insani açıdan bakarak edebiyata mı taşıyor? Onun hikâyeleri bozkırın kaybolan değerlerine yakılmış birer ağıt mıdır?

Başka hiçbir şey İmdat Avşar’ı “modernizme karşı bir edebiyatçı olarak görmek” kadar batıl bir iddia olamaz. Sizin de söylediğiniz gibi “O, kaybolan değerleri millî ve insani açıdan bakarak edebiyata taşıyor.” Yalnız bu meselede bir soru kendiliğinden hatıra geliyor. İmdat Avşar’ın hikâyelerinde bahsettiği değerler hakikaten kaybolmuş mudur? Bozkır hayatında insanların yaşayış tarzı, muâşeret, gelenekler, örf ve âdetler, daha önce bahsettiğim insani değerler, Türk insanının karakterini yapan bütün o üstün hasletler Türkiye’de çoktan mazi olmuş bir devre mi aittir? Buna benim cevabım “Hayır!”dır. Çünkü İmdat Avşar şahsi gözlemlerini, hayat ve meslek tecrübelerini, bizzat yaşadığı çevreleri, köyünü, kasabasını, şehrini, bozkır insanlarını birer vaka olarak hikâye etmektedir. Bunların hiçbiri icat edilmiş, muhayyele eseri değildir. Bu bakımdan onu modernizm, başka bir ifadeyle, çağdaşlık karşıtı olarak görmek, onun hem şahsına hem de sanat anlayışına cehaletin, dar kafalılığın izansızlığın bir tecavüzüdür. Kaldı ki “modernizm” kavramı, eskiyi ret ve imkân ederek durmadan yenilikler peşinde koşmak değil, “ayıklanmış eski”ye yenileri ilave etmek, onu devam ettirmek, bugüne ve geleceğe taşımaktır. Avrupa’nın sanatta, kültür ve medeniyette anlayışı budur. Fakat neden Avrupa’ya kadar götürelim? Cumhuriyet Dönemi Türk fikir ve edebiyatının üç büyük şahsiyeti vardır ki onlar bize hakiki sanat ve kültürün ne olduğunu, hangi değerlere dayanması gerektiğini, geçmiş ile bugün ve gelecek arasında nasıl bir köprü kurulması lazım geldiğini en doğru şekilde göstermişlerdir. Büyük Türk şairi Yahya Kemal Beyatlı kendisinin hep mazide kaldığını söyleyen Ziya Gökalp’a tek bir dize ile cevap verir: *Kökü mâzide olan âtiyim.*

200 yıllık modern Türk edebiyatının en kültürlü şahsiyeti ve en büyük üslupçusu olan şair, romancı, hikâyeci, ilim ve fikir adamı olan Ahmet Hamdi Tanpınar'ın sanat, kültür ve medeniyet değişimleri hakkında şu vecize gibi fikri vardır: “Devam ederek değişmek, değişerek devam etmek.” Aynı Tanpınar, sanat-taki modernizmden bahsederken şu fikri söyler: “Yenilik getiren her sanatkârda ‘eski’ye bakan bir taraf vardır. Maziye inkâr ettiğimiz an sanat kendiliğinden durur.” Nihayet beni yetiştiren aziz hocam Prof. Dr. Mehmet Kaplan'ın Türk dili, edebiyatı, tarihi, kültürü ve Türk milleti arasındaki kopmaz bağları ebedî bir fikir gibi ifade eden ve üzerinde ciltler yazılacak şu fikri: “Türk edebiyatı, Türk milletinin kültür değerlerini Türk dili ile ifade eden bir sanattır.”

Bu itibarla İmdat Avşar “kaybolan değerleri” günümüz edebiyatına taşıyan değil, Anadolu insanımızın, bozkır kültürümüzün hâlâ yaşattığı değerleri, bizi biz yapan o millî ve insani kıymetleri devam ettirmek, onları millî birlik ve beraberliğimizin vazgeçilmez unsurları olarak yaşatmak isteyen millî hikâyecimizdir.

Türk dünyasının kanayan yaraları olan Doğu Türkistan, Kırım, Karabağ İmdat Avşar'ın kaleminde özgün bir şekilde ifadesini bulmuştur. Azatlığını, yüce Türk ruhunu teslim etmeyen, Çin esaretine teslim olmayan İsmail Samed'e ithaf ettiği “Topla Al Bayrakları Altaylardan Menekşe” şiiri ile Doğu Türkistan'a ağıt söyleyen, “Yurdunu Kaybeden Adam” şiiriyle sadece Cengiz Dağcı'nun değil, bütün Kırım'ın hasretini dile getiren, “Karabağ Kaçkınları”, “Hocalı'da Kalan Tar” hikâyeleri ile Karabağ'ın gönlündeki yaralara sözüyle merhem süren yazarın içindeki Türkçü ruhun hâkim olduğu bu eserlerin bir bedii özelliği dikkatimizi çekmektedir. İmdat Avşar hamasete/sloganlara kapılmadan, en hassas ideolojik mevzuları sözün verdiği imkânlar dâhilinde okuyucusuna bedii bir şekilde takdim edebiliyor. Ama itiraf edelim ki günümüzde bedii edebiyat adıyla siyasi kroniklere benzer karşımıza çıkan onlarca eser var. Bu açıdan bakıldığında onun hikâyelerinde bir Ömer Seyfettin etkisi de sezilmiyor mu? Onun Türk dünyasına olan hassasiyetini nasıl değerlendiriyorsunuz?

Siz İmdat Avşar'ın Türk dünyasına olan derin alaka ve hassasiyetini zaten hepimizin hislerine tercüman olacak şekilde sorunuzun içinde zaten değerlendirmişsiniz. Düşüncelerinize aynen katılıyorum. Belki bazı ilaveler yapabilirim: Yukarıda bir vesile ile söylemiştim. İdeoloji sanata girdi mi sanat oradan kaçır. Bu, velev ki ideoloji kalıbına sokulmuş Türkçülük, hatta milliyetçilik olsun. Milliyetçilik her devre göre yeniden ele alınması, geliştirilmesi ve yeni şartlara göre yorumlanması gereken bir fikir ve his cereyanıdır. Bunun içindir ki, sizin ifadenizle “siyasi kroniklere benzer eserler”in vasfı aleladeliktir, basmakalıplıktır, boş bir hamaset ve slogan edebiyatıdır. Türk dünyasının neresinde kanayan bir yara, bir ıstırap, bir facia varsa hepimizin, bütün Türklüğün bağı yanar ve yanmalıdır. Nitekim Karabağ, Hocalı felaketleri ve Doğu Türkistan'da hâlâ devam eden insanlık dışı, gaddar mezalim Türkiye'de kendini Türk bilen her vatandaşımızın yüreğini paralamış, kanını dondurmuştur. Bunun için değil midir ki, Azerbaycan Türkü kardeşlerimizin, devletinin ve ordusunun katil

Prof. Dr. Birol Emil ile İmdat Avşar

Ermenistan'a karşı son aylarda kazandığı zafer, yıllardır işgal altında inleyen Azerbaycan vatan topraklarının kurtarılması Türkiye'de de büyük sevinçlerle karşılanmış ve Azerbaycanlı soydaşlarımızın zafer gözyaşları bizim de gözlerimizden avlamıştır.

İmdat Avşar'ın bahsettiğimiz şiir ve hikâyelerini birkaç defa içim ürpererek okudum. Gözyaşlarımı zor tuttum. İmdat Avşar'ın duygularının ve üslubunun sarsıcı tesirleri dışında, ben bu eserlerde ideolojik manada bir Türkçülükten ziyade Türklük ruhunu ve şuurunu hissettim. Türkçülüğü aramak, Türk kültürünü Türk'ün en eski köklerine kadar giderek araştırmak şeklinde başlayan Türkçülük, o dönemlerde, hatta Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk yıllarından elbette ki lüzumlu bir cereyandı. Gerçi zaman zaman bu cereyanı aşırıya götürenler hatta ırkçılık şeklinde anlayanlar olmuştur. Fakat tarih bize gösteriyor ki Türkler uzun tarihleri boyunca hiçbir vakit ırkçı olmamışlardır. Bugün bu cereyanın da Türklük şuuru demek olan Türk milliyetçiliğidir ve milliyetçilik, az önce de söylediğim gibi, katı bir doktrin, millî bir ideoloji değildir. Bu itibarla İmdat Avşar'ın mutlaka bir fikir cereyanına dâhil etmek gerekirse, o edebî Türk milliyetçiliğinin hatta istenirse, "Anadoluculuk"un mümtaz bir temsilcisidir. Türk milletinin bütün sosyal ve kültürel değerlerine inanmış, bu değerleri hayatında ve hikâyelerinde şahsi bir tecrübe, bir macera gibi yaşamış ve bize de yaşatmış, o kadar zamandır özlediğimiz bir şair, bir hikâyeci ve Türk halkının içinden çıkıp ondan aldıklarını, eserleriyle yine ona veren bir Türk aydınıdır.

İmdat Avşar hikâyelerinde kurduğu diyaloglarda da, monologlarda da kahramanların ruhuna sirayet ederek film gibi görüntülü metinler yaratan bir sanatçı. “Kayıp Bahar Nergisi”nde bir nergis çiçeğinin güneşe (azatlığa) duyduğu özlemi, “Hocalıda Kalan Tar” hikâyesinde tarın nağmelerinde dillenen vatan ağrılarını söze çeviren, “Ölümün En Güzeli” hikâyesinde söğüt kütüğünü konuşturabilen, varlık ve nesnelere diline nüfuz ederek bir akasyanın, deli deli esen bir rüzgârın, menzile giden bir nehrin diliyle konuşabilen yazarın yarattığı monologlardaki, diyaloglardaki anlatıcılık maharetini (kabiliyetini) siz nasıl değerlendiriyorsunuz?

Öyle bir canlandırma kudretiyle cansız varlıklara, bilhassa tabiat varlıklarına ruh vermek, onlarla kendi ruhu arasında içten bir münasebet kurmak, kendi duygu, düşünce ve ruh hâllerini onlara yansıtmak, onları insan gibi konuşturmak, insan hâlleriyle hâllendirmek ancak edebiyat psikolojisi ile izah edilebilir. Bu psikolojideki üç terim “projeksiyon”, “personifikasyon”, “identifikasyon” (Fransızcadaki telaffuzları kullanıyorum) İmdat Avşar’ın söz konusu hikâyelerinin ve tasvirlerinin çözüm anahtarları olabilir. İmdat Avşar cansız tabiat varlıklarına kendini yansıtıyor (projeksiyon), onlara insan hüviyeti, beşeri ruh hâlleri izafe ediyor (personifikasyon), kendisini onlarla ve onları kendisiyle aynileştiriyor (identifikasyon). Bu, tabiatta ve kâinatta bir ruh görmek, objeyi süje yapmak, eskilerin ifadesiyle, cansız tabiat varlıklarıyla “hemhâl” ve “hemdert” olmak demektir. Ebedî Yunus Emre’imiz bunu “bile olmak” diye ifade eder. Sadece bu kadar da değil. Aynı ruh hâllerini, aynı hassasiyeti okuyucuda da uyandırmak, okuyucuda da sevgi, şefkat, merhamet gibi insani duyguları ta derinden ve kalpten yaşatmak ve bütün bunlara uygun canlandırıcı ve son derecede etkileyici lirik bir üslup kullanmak... İmdat Avşar bu sanatkârdır. Hanımefendi, 84 yaşındayım ve 62 yıllık hocayım. Tereddütsüz ve mübalağasız söyleyeceğim ki, ben, Türk hikâyeciliğinde bütün bunları aynı sanatkâr kudretiyle ve en estetik biçimde ifade eden ve okuyucuyu içinden kavrayıp sürükleyen bir ikinci hikâyecimizi tanımadım.

“Söylenmemiş Sözler”, “Şahnaz Hanım Koleji”, “Soğuk Rüya”, Muhterem”, “Hükümet İmzası”, Hamdi Kirve”, “Şeyhin Çavuşu”, “Abdal Kocası”, “Türbenin Delisi”, “Ağaçtan Atlar”, “Ölümün En Güzeli”, “Turna Çerağı” hikâyelerinde İmdat Avşar’ın yarattığı öğretmen karakterleriyle karşılaşıyoruz. Avşar’ın “Soğuk Rüya” hikâyesindeki Nazan Hanım ve “Muhterem” hikâyesindeki Nusret Hoca dışında yarattığı öğretmen karakterleri ile cemiyete mükemmel bir insan örneğini takdim ediyor. Hatta bu hikâyelerin arka planında millî eğitim meselelerini de dile getiriyor. Bu durumu nasıl değerlendiriyorsunuz? Bu bir aydın sorumluluğu mudur?

Eğitim ve öğretim her şeyden önce öğretmen ve öğretmenlik meselesidir. İyi yetişmiş, mesleğinin görev ve sorumluluğunu idrak eden, milleti ve devleti için ön safta mücadele eden bir kahraman gibi millî bir misyon yüklenmiş, yeni nesillerin kendi eseri olacağını bilen, bu şuurla öğretmenliği hayatının manası ve gayesi yapan, önce ve her şeyden önce “insan” olan, öğrencileri sevgiyle, şefkatle, müsamahayla, merhametle, anlayışla, yardımseverlikle kucaklayan, sınıf içinde ve sınıf dışında, çevresinde ve sosyal münasebetlerinde bir “numune-i

imtisal”, örnek alınacak bir karakter ve insan tipi olan öğretmen... İlkokuldan üniversite son sınıfa kadar eğitimin her kademesinde kendisine emanet edilmiş vatan çocuklarını kitap bilgisi kadar insani ve millî duygularla yetiştiren, sahasının bilgilerini en iyi şekilde kazandıran, öğrencilerini iyi insan-iyi vatandaş olarak yetiştiren, onları kendi evlatları gibi gören ve bağrına basan öğretmen... Benim anladığım öğretmen karakteri budur.

İmdat Avşar'ın hikâyelerinde çeşitli öğretmen karakterleri var. İnsan öğretmen var, insanlıktan çıkmış öğretmen var. Nazan Hanım ve Nusret Hoca bu güzel, bu asil, bu mesut edici mesleğin yüzkarasıdır, hatta sınıf denen o dünya cenetine tesadüfen düşmüş iblislerdir. Küçük yaştaki öğrencilerine zalimce davranan bir Nazan Hanım, daha beşikteyken ana babalarının ninnileriyle, türküleriyle kulağı dolmuş öğrencilerine, elinde despot sopası, solfej öğretmeye kalan bir Nusret Hoca bu aziz mesleğin utanç ve nefret verici mahluklarıdır. Buna karşılık İmdat Avşar'ın başta kendisi olmak üzere, öteki öğretmen karakterleri öğretmenliğin yüz akıdır, öğrencileri için örnek insanlardır, öğrencilerinde daima sevgi ve saygı uyandırır. Böylece ve sizin ifadenizle, İmdat Avşar “Nazan Hanım ve Nusret Hoca dışında yarattığı öğretmen karakterleri ile cemiyete mükemmel bir insan örneği takdim ediyor.” ve bence de bu öğretmen karakterleri vasıtasıyla bugünkü topluma ve ilave edeceğim, öğretmen camiasına bir mesaj ve en doğru mesajı veriyor. Maddi ve manevi kalkınmanın temeli olan eğitimle ilgili bundan âlâ bir mesaj olabilir mi? İmdat Avşar bu mesajı verirken sadece bir öğretmen değil aynı zamanda bir insan-öğretmen, aydın-öğretmen sıfatıyla örnek alınacak bir öğretmen karakterine sahip olduğunu gösteriyor. İblis öğretmenler ile bizzat öğretmen İmdat Avşar ve hikâyelerde kendi karakterinin “projeksiyonu” olan öteki öğretmenler arasındaki derin tezat onun bize verdiği en esaslı ve ibretli derstir. Bir başka büyük romancımız Halide Edib Adıvar çocuklar için “tazelenen baharlar” diyordu. Ailede ve okulda bu “taze baharlar”ı daha da yeşertmek, güzelleştirmek dururken onları soldurmaya kimin hakkı vardır?

İmdat Avşar mizah yazarı olmasa da eserlerinde sık sık satirik ayrıntılar görmekteyiz. Mizahı vasıta olarak kullanan yazarın dilindeki sarkazm/istihza güldüren mizahtan daha çok, insanın iliklerine kadar işleyen ve düşündüren mizahtır. Hikâyelerinde rastladığımız mizahın alt katında içten içe yanan köz gibi bir hüznün yürüyor ki, bu da bence yazarın vicdanının sesidir. Onun mizahi yönü hakkında neler söylersiniz?

Bu sorunuzun cevabını, iyi bir okur olarak siz zaten veriyorsunuz. Avşar'ın bazı hikâyelerindeki “sarkazm”, o da, dokunaklı istihza gülerken düşündüren, duygulandıran cinstendir. Türkçede şairi meçhul bir mısra vardır: “Güleriz ağlanacak hâlimize...” Abdülhak Hâmid “Kederimin artması için sevinmek isterim.” der. Nihayet filozof Nietzsche'nin şu fikri: “Neşeyi büyük mustarıpler yarattı.” Durmadan güldüren, neşelendiren bir yazar, yukarıda söyledim, sırtkan bir iskelet intibasını bırakır. İmdat Avşar'ın çok ince, o nispette hüznün ve keder veren, sizin de söylediğiniz gibi, “İnsanın iliklerine kadar işleyen ve düşündü-

ren mizahının alt katında içten içe yanan köz gibi bir hüznün yürüyor ki bu da yazarın vicdanının sesidir.” Ne kadar doğru bir teşhis! Zira büyük mizahçılar kalemlerinden ziyade vicdanlarını konuşturanlardır. İmdat Avşar da bunlardandır. Sadece annesi hakkındaki iki hikâyesini düşünün. Benim tanıdığım biri değerli bir profesör (Prof. Dr. Ziya Avşar), diğeri büyük öğretmen, müfettiş ve hikâyeci iki oğul vermiş bu annenin o safiyane cahilliği fakat yenilik merakı karşısında hem gülüyor hem de o yıllarda Anadolu köy kadınının geri kalmışlığına vicdani bir teessür ve merhamet duyuyoruz ve köylü kadınlarımızın eğitim meselesi üzerinde acı acı düşünüyoruz. İşte İmdat Avşar’ın bir başka mesajı daha... Ayrıca şunu söyleyeyim bu kadar ince, kahkahayla güldüren değil, teessür ettiren, düşündürten, ruha işleyen ve acıma hissi uyandıran bir mizah ancak sıcak hatıraların, merhametli bir vicdanın, kıvrak bir zekânın hassas bir ruhun bileşiminden doğmuş bir mizah olabilir. Görülüyor ki, bu melekeler İmdat Avşar’ın mizaç, karakter ve şahsiyetinin asıl vasıfları ve hasletleridir. Son olarak şu hususu belirtmek isterim ki bu hikâyelerde çocuğun bütün saflığı ve masumluğu etrafında kurulan bir çocuk dünyası vardır. Araştırmacılar için bu dünya “çocuklar için edebiyat” değil “çocuk edebiyatı” sahasında orijinal ve zengin bir araştırma konusu olabilir.

İmdat Avşar’ın hikâyelerindeki satirik ruh Aziz Nesin’in, Mirza Elekber Sabir’in, Celil Memmedkuluzade’nin tenkidine benziyor mu, yoksa onun ironisinde daha başka varyantlar, renkler mi müşahede ediyorsunuz?

Her mizah yazarının kendine göre bir mizah anlayışı vardır. Bu bakımdan bahsettiğiniz mizahçılarla İmdat Avşar arasında elbette bir fark olacaktır. Aziz Nesin’de mizah daha ziyade ironidir, maksatlı bir alay etmedir. Sizin de belirttiğiniz gibi, Avşar tarzı mizahtan ziyade tenkide yakındır. Fakat bu değerlendirme manasında tenkit değil, alay ederek, gülünçleştirerek, insanın ve hayatın olumsuz yönlerini teşhir ederek yapılan mizahi tenkittir. Yani mizah ile tenkit arasında, mizahtan ziyade tenkide yakın, ifade yerindeyse, akli bir mizahtır. Avşar’ınki ise hissî, yumuşak ve tatlı mizahtır. İki yazarımızın mizahları arasında asıl fark ise üslup farkıdır. Aziz Nesin’in düz nesir üslubuna mukabil İmdat Avşar’ınki “şiirsel” hikâye üslubudur. Sabir ve Mirze Celil mizahına gelince... Sabir şiirle, Mirze Celil nesirle yaşadıkları devrin toplumsal meselelerini tenkit ederek mizah yoluyla dile getirmişlerdir. Her ikisinde de cahil kitlelerle kasten alay etmekten ziyade millete sevgi ve ancak cehalete de içten içe bir yanma, feryat, isyan vardır. Avşar mizahında da insan ve millet sevgisi had safhadadır. Onun mizahında gülünç hadiseler aynı zamanda derin düşüncelere sebep oluyor.

İmdat Avşar “Anadolu’nun garip serçeleri” diye tanımladığı Abdalları anlatıyor bazı hikâyelerinde. Ancak onları etnik ya da bir inanç grubu olarak görmediği gibi millî kültürümüzün ve gelenegimizin manevi taşıyıcıları olarak tasvir ediyor. Onun Abdalları sağlam bir zeminde edebiyat dünyasına taşımalarını nasıl değerlendiriyorsunuz?

Abdallar, Anadolu'muzun, millî kültürümüzün, folklorumuzun “manevi taşıyıcıları”dır, bu toprakların sesleridir. Hikâyelerde Anadolu'nun bu “garip serçeleri”, “garip” sıfatından da anlaşılacağı gibi, hem kendilerini gurbette hissedenden hem türküleri, sazları ve onları icra tarzlarıyla başkalarına benzemeyen hem de geçinmek için daima başkalarına tabi ve muhtaç, düşkün insanlar olarak tasvir edilmişlerdir. Onlar ne etnik bir grup ne de ayrı bir inanç zümresidir. Onlar da insandır ve bizim insanlarımızdır. Üstelik onlar Anadolu insanımızın zevk ve eğlence hayatında daima aranan, vazgeçilmez, dost gönüllü insanlarıdır. Esasen İmdat Avşar'da böyle bir ayrımcılığın fikri değil, zerresi bile yoktur. Onları öyle güzel, öyle dokunaklı ve canlı tasvir ediyor ki biz de onların meclislerinde bulunmak, o havaları, o türküleri, o sazları, o davul zurnaları dinlemek arzusu- nu duyuyoruz. Onlar o dervişane, kalenderane, mütevekkilane, rindane, fakirane hayatlarıyla bir geleneği, bir kültürü, bir yaşayış tarzını temsil ediyorlar. İmdat Avşar onları o kadar canlı tasvirler ve öyle bir üslupla edebiyatımıza mal ediyor ki Cumhuriyet Dönemi Türk hikâyeciliği yepyeni insan tipleri ve tipoloji araştırmaları bu zamana kadar fark edilmemiş bir zenginlik kazanıyor. Edebiyat sanatında orijinallik ve yaratıcılık bu değilse başka nedir?

Son olarak Avşar'ın, sorularımızın ihata dairesi dışında kalan yazarlığı, sanatçılığı, edebî şahsiyeti hakkında neler söylemek isterdiniz? Onu, bir cümleyle ifade etmek isterseniz ne söylediniz?

İmdat Avşar'ın yazarlığı, sanatçılığı edebî şahsiyeti hakkında daha başka neler söyleyebilirim ki... Yarı yazılı mülakat, yarı sohbet tarzındaki cevaplarımın dışında İmdat Avşar'a dair düşüncelerimi yazmaya kalksam, kendisi hakkında yapılacak bir yüksek lisans tezinin mesela “Giriş” bölümünü kaleme almam gerekir. İyisi mi, ben dediğiniz gibi, bir cümle ile fikrimi özetleyeyim: İmdat Avşar hikâyelerinin gerek konusu ve muhtevasıyla gerekse edebî eserlerin yapı unsurları olan insan-olay ve olaylar örgüsü, zaman-mekân-duygu, düşünce ve hayal, fert ve cemiyet münasebeti, tabiat-dil-üslup arasında kurduğu fevkalade ve harikulade bir denge ve ahenkle Türk hikâyeciliğinin ufkundan doğan yeni bir parlak yıldızdır. Cumhuriyet Dönemi Türk edebiyatının mesut bir talihidir. İstisnasız bütün hikâyeleri “estetik ve ebedî değer”i haiz edebî sanat eseridir.

Sayın hocam çok değerli zamanınızı ayırdığınızı, son derece önemli tespitlerinizi ayrıntılı bir şekilde güzel sohbetinizle bize sunduğunuz için size minnettarım. Şahsım ve okurlarımız adına teşekkür ediyor, saygılarımı sunuyorum.

Hayale Hanım ben de size teşekkür eder, bilvesile okurlarımızı saygı ve sevgilerimle selamlarım.